

Симулякр та симуляція як способи маніпуляції
УДК 316.625:159.9

Невдачина А.С.

У статті розглянуто поняття симулякра, симуляції та маніпуляції. Наведено приклади ситуацій, коли симулякри створювали навколо себе симуляцію та маніпулювали людською свідомістю. Також автором статті було висунуто можливі причини впливу симулякрів на людський розум.

Ключові слова: симулякр, симуляція, маніпуляція, вплив.

В статье рассмотрено понятия симулякра, симуляции и манипуляции. Приведены примеры ситуаций, когда симулякры создавали вокруг себя симуляцию и манипулировали людским сознанием. Также автором статьи были выдвинуты возможные причины влияния симулякров на человеческий разум.

Ключевые слова: симулякр, симуляция, манипуляция, влияние.

The article discusses the concept of simulacrum, simulation and manipulation. A work provides examples of situation when simulacrum created a simulation around themselves and manipulated human consciousness. Also, the author of the article put forward the possible reasons for the influence of the simulacrum on the human mind.

Key words: simulacrum, simulation, manipulation, influence.

Наше повсякденне життя насичено симулякрами та симуляціями, які вони створюють. Настільки стали поширеними ці образи, що з часом велика кількість з них вже є для індивідів цілком реальними та існуючими, хоча це не так. Сучасна людина не може уявити своє життя без інтернету. Певною мірою можна стверджувати, людина існує сьогодні в умовах штучної реальності, що є всього лише симуляцією справжнього життя. Цієї симуляції вже не можна уникнути, бо віртуальне життя стало нашим «сьогодні», нашою «регулярністю», нашою «буденністю». Повсякденне життя насичено симулякрами та симуляцією, а люди, в свою чергу, вже не відрізняють цю симуляцію від реальності, плутають реальні та штучні образи та речі., тому важливим є

зрозуміти те, наскільки це штучне, що стало для нас реальним, тобто симулякр, є безпечними або небезпечним для людства.

Важливий внесок в дослідження теми симулякрів вніс саме Жан Бодрійяр, який і є засновником не тільки самого вчення, але й терміну. Останні ж дослідження на цю тему зосередженні навколо питань штучної реальності, цифрової реальності, навколо сенсу симулякрів, які існують сьогодні та про їх маніпуляційний потенціал. Також свій внесок у розвиток цієї теми внесли: Філіп Дік з книгою «Симулякри», де використані образи-симулякри, Печенкіна О. О. з науковою працею «Етика симулякрів» та інші.

Ціль статті — з'ясувати, чи насправді симулякри та створена ними симуляція можуть бути використані для маніпуляції людською свідомістю, а також проаналізувати, чому ми піддаємося впливу симулякрів.

Кожна людина зустрічає симулякри впродовж всього свого життя, не замислюючись, що це саме вони, або взагалі не знаючи, що це таке, а з настанням епохи інтернету людина зустрічає їх взагалі майже кожен день. Тому важливим є зрозуміти що це таке і який вплив можуть мати ці, на перший погляд, звичайні образи, і чи все так просто, як здається на перший погляд. Спочатку з'ясуємо те, а що таке симулякр взагалі.

Симулякр (від лат. Simulacrum — подoba, копія) — ключовий термін постмодерністської філософії, який означає зображення, копію того, чого насправді не існує. Сьогодні це поняття розуміють як культурне або політичне утворення, що копіює форму вихідного зразка. Симулякр може стосуватися яких завгодно речей і смислів [1].

Вперше це поняття застосував Платон, для нього симулякр є копією копій, що спотворює свій прототип.

Сам же термін «симулякр» запровадив Жан Бодрійяр у своїй книзі «Америка», він вже називає симулякр дійсністю, яка приховує той факт, що насправді її немає [2, с.5]. Бодрійяр виділяє три види симулякрів: 1) симулякри-копії, які є природними, натуралістичними, заснованими на зображенні, імітації, підробці; 2) симулякри — функціональні аналоги: продуктивні та ті, що направлені на її

підвищення; 3) симульовані симулякри, засновані на інформації, моделюванні, їх ціллю є тотальний контроль [3, с.8].

Прикладом симулякра може бути Діснейленд, який є лише яскравою обгорткою цукерки, яку з'їли, цукерки немає, але післясмак та різнокольорова обгортка zostались і приваблюють.

Чому симулякри існують та розповсюджуються? Велику роль в цих процесах грають як раз медіа, які під час своєї роботи можуть торкнутися різних тем, і в цьому їх перевага. Наприклад, аналізуючи порядок денний різних телевізійних каналів, ми можемо побачити те, наскільки він може бути різний у різних медіа. Характер висвітлення, час відведений на сюжет і т. ін. демонструють нам те, що було вигідно показати власникам каналів, на чому вони акцентують увагу, яку думку формують в глядача. Медіа це ідеальний шлях для розповсюдження та «народження» нових симулякрів.

Кожний симулякр створює навколо себе певну реальність, певне середовище, де все живе та існує за законами, які пишуть його творці, саме цей простір називають симуляцією.

Симуляція – це імітація певної реальної речі, ситуації чи процесу [4].

На прикладі існування Діснейленду розглянемо сутність симуляціх. Діснейленд, як казкова, вигадана реальність, створив навколо себе певну симуляцію у вигляді світу казок та мультфільмів, в цей світ зможе поринути кожний охочий, що завітає до парку. Але слід нагадати, що Діснейленду немає, а світ який він створив навколо себе є штучним та нереальним.

Далі з'ясуємо термін «маніпуляція». Оксфордський словник англійської мови трактує маніпуляцію як "акт впливу на людей або управління ними зі спритністю, особливо із зневажливим підтекстом, як приховане управління або обробка" [5].

Виходячи з вище наведеного, ми підходимо до головної теми. А чи можна використовувати симулякр та симуляцію для того, щоб маніпулювати кимось? Так, можна, і це вже практикували не один раз. Почнемо зі загальних прикладів.

Першим прикладом є звільнення від військової служби шляхом симуляції, симуляцією може бути імітація психічного розладу,

симулякром у цьому випадку є хвороба. Тут маніпулюють можливістю не йти в армію людям, які мають певний ряд захворювань [3, с.11].

Другим прикладом може слугувати будь-яка релігія. Симулякрами у даному випадку є образи богів, демонів та інших створінь. Симуляцією є процес їх возвеличення та поклоніння. Кожний з нас, я гадаю, чув хоча б одну історію, де учасник релігійної секти виносив речі із хати для своєї церкви. Таким чином верхівка деяких таких релігійних утворень може управляти прихожанами їх церкви, використовуючи образи божеств.

Якщо говорити про конкретні ситуації, а не якісь загальні, то можна привести ситуацію, яка склалася в США в 1991 році. На всіх каналах телебачення показували одну жінку, яка була представлена людям як медсестра Найіра з Іраку. Вона була з синцями на обличчі, плакала, її образ викликав жаль, а слова жінки просто жахали. Вона розказувала про те, як солдати в одному з пологових будинків Кувейту викинули всіх немовлят на підлогу та полишили помирати, окрім того розказувала про інші жахіття іракського режиму. Але згодом з'ясувалися, що не існує медсестри Найіри, але є донька кувейтського посла в США, яка відноситься до королівської родини, а в госпіталі взагалі ніколи не працювала. Саме так навколо дівчини створили образ «біженки», яка розповіла про страхіття іракського режиму для американської аудиторії, яка повірила.

Іншим реальним прикладом є історія «розп'ятого хлопчика». В липні 2014 року один з російських телеканалів презентував сюжет про жорстокість українських військових, які розп'яли трьохрічного хлопчика на дошці оголошень у місті Слов'янськ, що на Донеччині, а його мати прив'язали до танка та протягли по всій площі. Про все це розповідає жінка, яка згідно зі слів ведучого є біженкою зі Слов'янська, вона в якийсь момент починає ніби плакати, розповідаючи цю жахливу історію. Але згодом починають витікати факти, що говорять нам про те, що сюжет був фейковим. Доказів (фото, відео, дописів в інтернеті) цієї трагедії немає, свідків теж немає, а також немає площі Леніна у місті Слов'янськ, на якій нібито ця трагедія відбулася. У цьому випадку ЗМІ створили образ маленької невинної дитини, над якою познущалися військові, які мали б

захистити та допомогти. Аудиторія звісно ж була приголомшена цією подією.

Отже чому симулякри та симуляція нами маніпулюють? Чому ми дозволяємо їм управляти нами? На нашу думку можна виділити наступні положення:

1. Сила образу симулякра. Образ симулякра за певних обставин набирає величезної значимості, яку люди ігнорувати не можуть.
2. Симулякр має певний вигляд, тобто це щось, що людина може побачити (навіть, якщо це картинка в інтернет), а якщо бачимо на власні очі, то віримо, бо як не вірити (у випадку з захворюванням – це довідка від лікаря).
3. Симулякр утворює навколо себе симуляцію, яка викликає у людей певні емоції, сильні емоції. А під впливом сильних емоцій людина схильна об'єднуватися з іншими людьми у масу, щоб розділити ці емоції, а масою набагато легше управляти, спираючись на емоції.
4. Не слід обминати роль ЗМІ у цьому процесі. ЗМІ допомагають поширити інформацію про певний симулякр та симуляцію серед величезної маси людей. Окрім того, це доказують існуючі «теорія шприца» та «теорія чарівної кулі», які показують силу ЗМІ під час процесу поширення інформації.
5. А у деяких випадках, симулякр є просто образом, якого людям так не вистачало, який їм так потрібен, але, його немає в нашій реальності, тому люди створюють свій власний симулякр та симуляцію навколо нього і вкладуть в них те, чого їм так не вистачає.

Отже, симулякр та симуляція дійсно можуть бути способами маніпуляції, які нас оточують всюди, про які ми навіть не здогадуємося, бо сприймаємо їх за частину нашої реальності, реальності, яка вже перенасичена симуляціями, створеними симулякрами. І тут постає вже інше питання, а чи існує наша реальність взагалі, чи не є вона всього-на-всього чиєюсь симуляцією? А чи не настав час щоб замислитись про те, чи не є наша реальність гіперреальністю? Це може бути темами наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Симулякр [Електронний ресурс] // Вікіпедія Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8F%D0%BA%D1%80>
2. Бодрійяр Ж. Симулякри і симуляція / Жан Бодрійяр. – Київ: Видання ОСНОВИ пер. з англійської В. Ховхун, 2004. – 230 с.
3. Комова М. В. Симулякры как средства манипуляции общественным сознанием: в свете теории Ж. Бодрийяра / М. В. Комова. // Современные исследования социальных проблем. – 2013 - №11(31)
4. Симуляція [Електронний ресурс] // Вікіпедія Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B8%D0%BC%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%86%D1%96%D1%8F>
5. Маніпуляція масовою свідомістю [Електронний ресурс] // Вікіпедія Вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E_%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E